

VÁROS A VÉGEKEN

■ Ha Kézdivásárhelyről és a hozzá tartozó kistérségről esik szó, szinte kihagyhatatlan Petőfi megjegyzése, miszerint „Kézdivásárhelynek gyönyörű vidéke van”. A költő Csikszeredából a Kászon völgyében vezető úton érkezett ide 1849. július 24-én, s a következő napon, Bereckben találkozván Bem tábornokkal, Sepsiszentgyörgy irányába távozott innen, egy éjszakát töltve a városban.

A hely jellegére és fekvésére figyelt ekkor Petőfi a feleségéhez írt utolsó levele tanúsága szerint, elérhetőségéről nem tett említést. Hogy iszonyúnak nevezte a Kézdivásárhelyről Sepsiszentgyörgyön át Marosvásárhelyig megtett visszautat, annak összetett indítékai voltak, legkevésbé a napló- vagy útleíróé érvényesült. De mégsem lehet eltekinteni magának a helynek a nehézkes megközelíthetőségétől. Jó kapcsolatok, könnyű elérhetőségek nélkül elszigeteltségre van ítélve bármely táj és lakója. Az ugyancsak Petőfi által megfogalmazott „száz vasutat, ezeret” általános igénye a 19. század közepén igen-igen indokolt volt tehát.

Hogy milyennek látta költőnk Kézdivásárhely központját alig másfél évtizeddel az itt pusztító tűzvész után és háborús viszonyok között, a cári csapatok betörését közvetlen követő napokban, nem tudhatjuk meg már soha. Az innen írt egyetlen levele nem maradt fenn. A főteret, tulajdonképpen a piacteret övező, többségében egyemeletes polgári lakások a kiegyezést követően, mondhatni a vasútépítés virágkorában épültek. Mihelyt Bécsset és Pestet Brassóval összekötötték, nemsokára Kézdivásárhely irányába is „kinyúlt” egy szárnyvasút, s 1891-ben befutott az első gőzös a néhány ezres lakosú kisvárosba.

Ma is szinte kivétel nélkül az egykori, száz-százharminc évvel ezelőtt emelt lakások néznek a főterre, amely különben több mint fél évszázada már nem piactér, s a földszinti üzlethelyiségek sem a helybeli kézműves- és kereskedőcsaládok neveit hirdetik, mint például a 20. század első két évtizedében (Vargha Vilmos, Gyárfás Károly, Tóth István, Császár Lukács, Szócs Mózes, Szócs János, Dávid Antal, Bartha Gyula, Jancsó F. Lajos, Wertán István, ifj. Dávid István, Kovács Ferenc, Wertán testvérek, K. Csiszár József, Séra Imre, Rácz András, Zalavári Béla, Dobál Lajos, ifj. Bándi István, Turóczi István, Fejér Lukács fiai, Kovács Kelemen, Kádár Zoltán és mások), sőt alig találni üzletet, szállodát, cukrászdát meg kávéházat, helyüket ugyanis országos és nemzetközi érdekeltségű bankok kirendeltségei, fiókjai foglalták el az utóbbi tíz-tizenöt évben (OTP Bank, Postabank, CEC Bank, Raiffeisen Bank, Román Kereskedelmi Bank, Uni Credit Țiriac Bank, Román Fejlesztési Bank, Volksbank). A bevásárlás nem kis hányadát a városszéli, mezőben épült bevásárlóközpontokban bonyolítja le a kisvárosi lakó is. A főteret eleven életét már-már nem is a járókelő gyalogosok, a helybeli, szót és eszméket váltó polgárok s az idegenforgalom résztvevői, hanem a személygépkocsik „tolongása” jelzi. (A legelső automobil különben 1908-ban robogott be a főterre.) Keveset kínál sajátos termékeiből, ötletességéből, épített örökségéből, mindenekelett udvartereinek régi életviteléből, továbbá szellemi-kulturális értékeiből. Majdnem kizárólag a Céhtörténeti Múzeum és a Vigadó Művelődési Ház kínálja hely- és művelődéstörténeti, valamint kulturális „csomagjait”.

Míndeközben sokan nagy várakozással követik az erdélyi autópálya építésének fejleményeit, milyen nyomvonalon halad majd, elér-e s mikor Brassót, hogy mind Bukarest, mind Budapest könnyen elérhető közelségbe kerüljön a Kárpát-medence keleti végeihez. Hiszen olyan léptű fejlődés lenne ez, mint amit a százhusz évvel korábbi vasútvonal megnyitása jelentett az itt élők számára. Hasonlóan az autópályához,

elérhető közelbe kerül majd a tervezett brassói-vidombáki légi kikötő is, amely nemcsak az országgal, de a nagyvilággal is szorosabbá fűzheti a végek kapcsolatait. Óceánba kerülhetnek az Ér hajjai.

És van befogadó s partneri készség a nagyvilág irányába, a természeti adottságok és az épített környezet otthonosságot kelthet a vendégben, igaz, a szegény rokon röstelkedése mindig elfogja a vendéglátót. A keresztény közép- és újkorban itt nem katedrálisok, hanem szerény templomok épültek, viszont az iskolák sokak számára biztosították a nyugat-európai kultúrkörbe való bekapcsolódást, amint a mesterlegények java is Nyugaton tette próbára magát, s hazatérve lett megbecsült mestere egy-egy szakmának.

A városka egyedi építészeti jellege, udvarterei s lakóinak mentalitása mondatta Földi Istvánnal, aki a magyar szociológiai irodalom késői művében örökítette meg a 20. század eleji Kézdivásárhelyt (*Századelő az udvartereken*, 1967), hogy „gyöngyszem volt ez a kicsike város még akkor is, ha nem mérnöki tervek szerint épült [...], gyöngyszem volt, mert azzá tették azok, akik benne laktak”.

Ma is gyöngyszem lehet, ha vigyáz, hogy az erkölcsi fedezeten ne essen csorba, ha a közjóra való hajlam elég erős, és a szellemi értékeivel, illetve kapacitásaival sikerül jól sáfárkodnia. De mindezek fölött és előtt talán megszállottságra van szükség, mivel hogy – a Tűz csihológjáról író Adyval szólva – „csak akkor születtek nagy dolgok, ha bátrak voltak, akik mertek”.

Borcsa János

